

DIAGNOZA POTENCJAŁU KULTURO- TWORCZEGO DZIELNICY ŻOLIBORZ

 Żoliborski
Dom Kultury

 obserwatorium

 Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

 NARODOWE
CENTRUM
KULTURY

 DOM
KULTURY+

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Narodowego Centrum Kultury: Dom Kultury+ Edycja 2024

Spis treści

Rozdział 1. Założenia i metodologia	3
Rozdział 2. Potencjał lokalny	10
Rozdział 3. Praktyki kulturowe mieszkańców	18
Rozdział 4. Relacje ze społecznością lokalną	25
Podsumowanie i rekomendacje	27
O Raporcie.....	29

Rozdział 1. Założenia i metodologia

1.1. Program Dom Kultury+ Inicjatywy Lokalne

Prezentowany raport został opracowany na zlecenie Żoliborskiego Domu Kultury (dalej: ŻDK), w ramach projektu „Współ na Żoli”, który otrzymał dofinansowanie z Programu Narodowego Centrum Kultury (NCK) Dom Kultury+ Inicjatywy Lokalne 2024 (dalej: Program).

Zgodnie z regulaminem strategicznym celem Programu jest:

inicjowanie działań służących wzmocnieniu zaangażowania domów kultury w życie społeczności lokalnej, odkrywaniu i rozwijaniu potencjału i kapitału kulturowego jej członków oraz kulturotwórczych zasobów społeczności.

Program ma zwiększać zaangażowanie domów kultury, ośrodków kultury oraz centrów kultury i sztuki w życie społeczności lokalnych poprzez odkrywanie i wspieranie oddolnych inicjatyw kulturotwórczych, realizowanych przez mieszkańców gmin miejskich, miejsko-wiejskich i wiejskich. Poprzez realizację Programu ma nastąpić tworzenie warunków sprzyjających refleksji domów kultury z wykorzystaniem systematycznego mikrodiaгноzowania społeczności lokalnej.

Program składa się z dwóch etapów. Pierwszy obejmuje przeprowadzenie diagnozy identyfikującej zasoby kulturowe danej społeczności lokalnej. Wypracowane w ramach działań badawczych wnioski i rekomendacje stają się podstawą do stworzenia zasad wyboru inicjatyw, które mieszkańcy będą mogli zgłaszać w otwartym naborze. Wybrane inicjatywy będą realizowane w drugiej fazie Programu.

Zgodnie z regulaminem jednym z oczekiwanych efektów Programu jest wzmocnienie roli domu kultury jako miejsca otwartego, wspólnego dla wszystkich mieszkańców. W celu osiągnięcia tego rezultatu zaplanowane działania powinny służyć przede wszystkim inicjowaniu nowych praktyk zarządzania instytucją kultury, odkrywaniu i pobudzaniu aktywności społecznej, wspomaganie rozwoju kapitału społecznego i kulturowego oraz poznawaniu nowych możliwości współpracy z mieszkańcami.

1.2. Proces badawczy

Działania badawcze w ramach pierwszego etapu projektu zostały przeprowadzone przez zewnętrzny zespół i pracowników Fundacji Obserwatorium w okresie od marca do maja 2024 roku.

1.2.1. Obszary, cele i pytania badawcze

Na podstawie wyżej opisanych celów Programu oraz oczekiwanych rezultatów przyjęliśmy następujące cele badawcze i wynikające z nich obszary badawcze:

- **Cel 1: identyfikacja zasobów i potencjału mieszkańców Dzielnicy Żoliborz** – liderów lokalnych, samodzielnych inicjatyw kulturotwórczych, lokalnych talentów (również twórców amatorów), w tym rozpoznanie możliwości aktywizacji tego potencjału;
- **Cel 2: identyfikacja praktyk kulturowych społeczności lokalnej**, w tym określenie preferowanych przez mieszkańców form aktywności oraz motywacji do ich podejmowania;
- **Cel 3: określenie charakteru relacji ŻDK z mieszkańcami**, w tym określenie, kto uczestniczy, a kto nie uczestniczy w działaniach, określenie oczekiwań społeczności w odniesieniu do oferty ŻDK, określenie nastawienia mieszkanki i mieszkańców względem instytucji.

W obrębie każdego celu, tj. w każdym obszarze sformułowano odpowiednie pytania badawcze:

POTENCJAŁ

- Jakie samodzielne inicjatywy kulturotwórcze funkcjonują w dzielnicy?
- Jak ŻDK może wspierać lokalnych liderów?

PRAKTYKI

- W jaki sposób mieszkanki i mieszkańcy dzielnicy najchętniej spędzają czas wolny? Dlaczego (co motywuje mieszkańców do określonych aktywności)?
- Czy na terenie dzielnicy funkcjonują nieformalne „centra lokalne” (miejsca nieformalnych spotkań mieszkańców)?
- Czego brakuje w ofercie spędzania czasu wolnego w Dzielnicy Żoliborz?

RELACJE

- Jak społeczność lokalna postrzega ofertę ŻDK?
- Jak społeczność lokalna postrzega ŻDK (jako instytucję)?

Zestawienie obszarów, celów i pytań badawczych prezentuje schemat nr 1.

Schemat 1. Obszary, cele i pytania badawcze. Źródło: Opracowanie własne.

W trakcie badań zastosowano triangulację, tj. metodę mającą zapewnić ich wyższą jakość oraz ograniczenie błędu pomiaru. Metoda ta polega na zbieraniu danych za pomocą dwóch lub większej liczby technik, a następnie porównywanie i łączenie wyników. W ramach badań triangulacja została zastosowana zarówno na poziomie narzędzi badawczych, jak i analizy danych, w trakcie której konfrontowano informacje pochodzące z różnych źródeł. Triangulacja dotyczyła także zróżnicowanego – pod względem podejść i doświadczeń badawczych – zespołu, co umożliwiło jego członkom pełnienie wobec siebie nawzajem funkcji niezależnych obserwatorów, komentatorów i kontrolerów w zakresie realizacji badań i formułowania wniosków. Tak szeroko i na wielu polach stosowana triangulacja pozwoliła zwiększyć pewność (*reliability*), prawomocność (*validity*) i wiarygodność (*credibility*) badań oraz umożliwiła uogólnienie wygenerowanych w ich trakcie wniosków.

1.3.2. Próba i narzędzia badawcze

Na wstępie trzeba zaznaczyć, że działania badawcze były prowadzone głównie za pośrednictwem metod jakościowych (które są nastawione na wyjaśnienie badanych zjawisk, a nie na ich pomiar, tj., upraszczając, na uzyskanie odpowiedzi na pytanie

„dlaczego”, a nie „ile”), z pogranicza nauk społecznych i etnograficznych. Było to podejście zamierzone, uwarunkowane specyfiką Programu Dom Kultury+ Inicjatywy Lokalnej, którego kwintesencją jest wzmacnianie relacji instytucji z mieszkańcami. Warto ten postulat wcielić w życie już na etapie diagnozy, jest to bowiem idealna okazja, aby nawiązać czy pogłębić bezpośredni dialog z mieszkańcami – w szczególności z tymi, którzy w instytucji goszczą rzadko bądź w ogóle.

Zgodnie ze wstępnym założeniem Żoliborskiego Domu Kultury działania diagnostyczne miały być skierowane do wszystkich mieszkanek i mieszkańców dzielnicy, co zostało uwzględnione przy tworzeniu próby badawczej. Koncepcja badań zawarta we wniosku o dofinansowanie zdeterminowała dobór technik, którymi były: warsztat diagnostyczny, wywiady pogłębione oraz ankieta.

7 WYWIADÓW POGŁĘBIONYCH Z LOKALNYMI LIDERAMI	2 WARSZTATY DIAGNOSTYCZNE ZE SPOŁECZNOŚCIĄ LOKALNĄ	ANKIETA W FORMIE ELEKTRONICZNEJ I PAPIEROWEJ	1 SPACER ETNOGRAFICZNY
7	24	65	

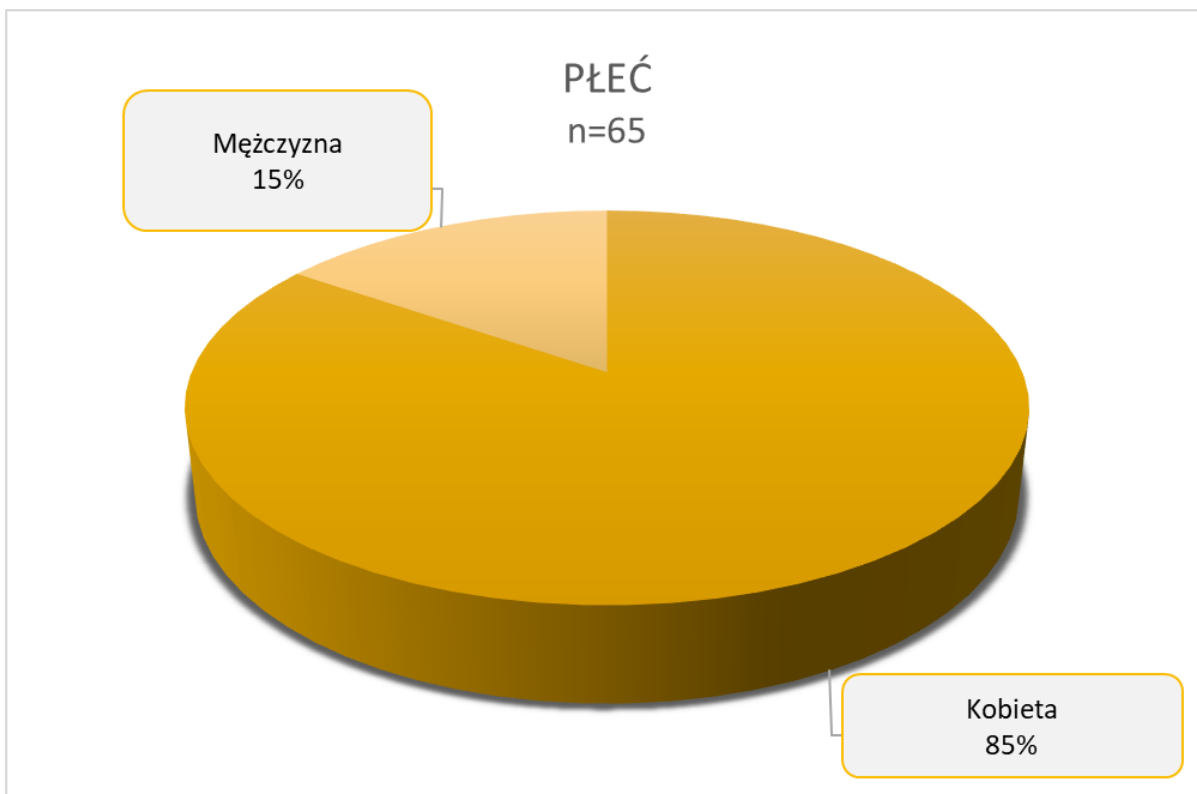
Schemat 2. Próba badawcza z podziałem na poszczególne narzędzia. Źródło: Opracowanie własne.

ANKIETA

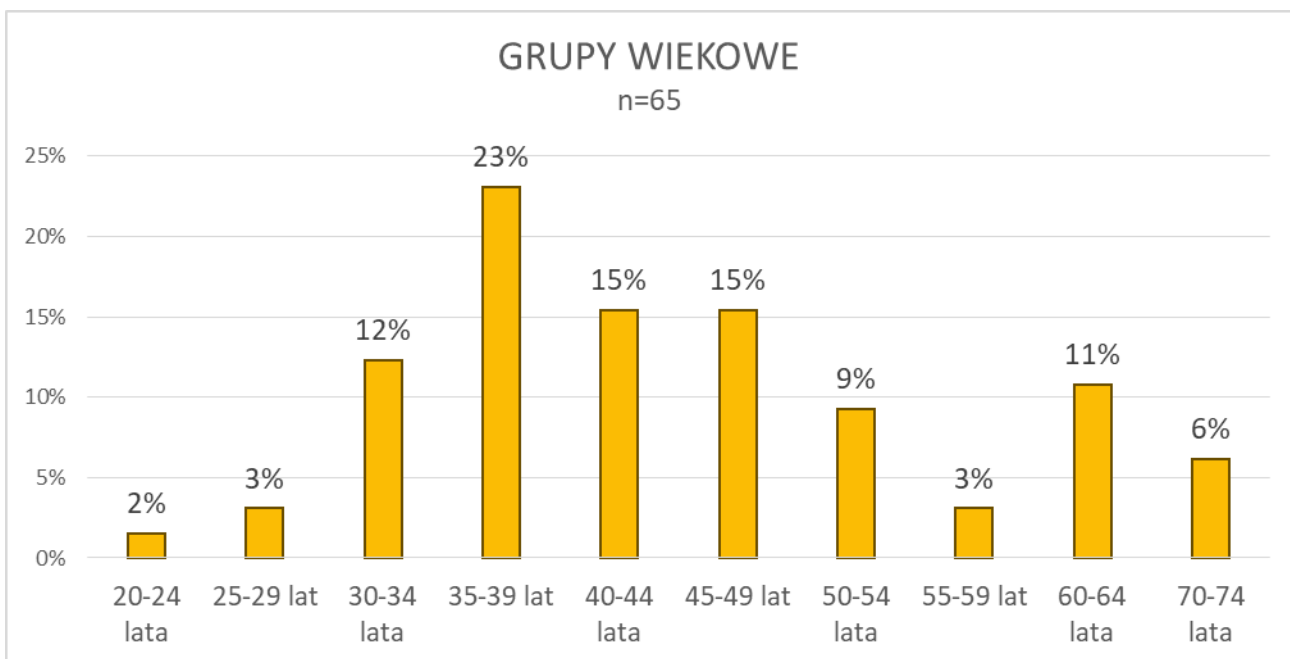
W ankiecie uczestniczyło 65 osób, z czego zdecydowana większość (85%) to kobiety. Najliczniejszymi grupami wiekowymi były osoby w wieku 35-39 lat (23%), 40-44 lata (15%) oraz 45-49 lat (15%). Wśród respondentów nie znalazły się osoby poniżej 20. roku życia ani powyżej 74. roku życia.

Zdecydowana większość ankietowanych ma wykształcenie wyższe (91%), a z tej grupy 67% ukończyło studia II stopnia.

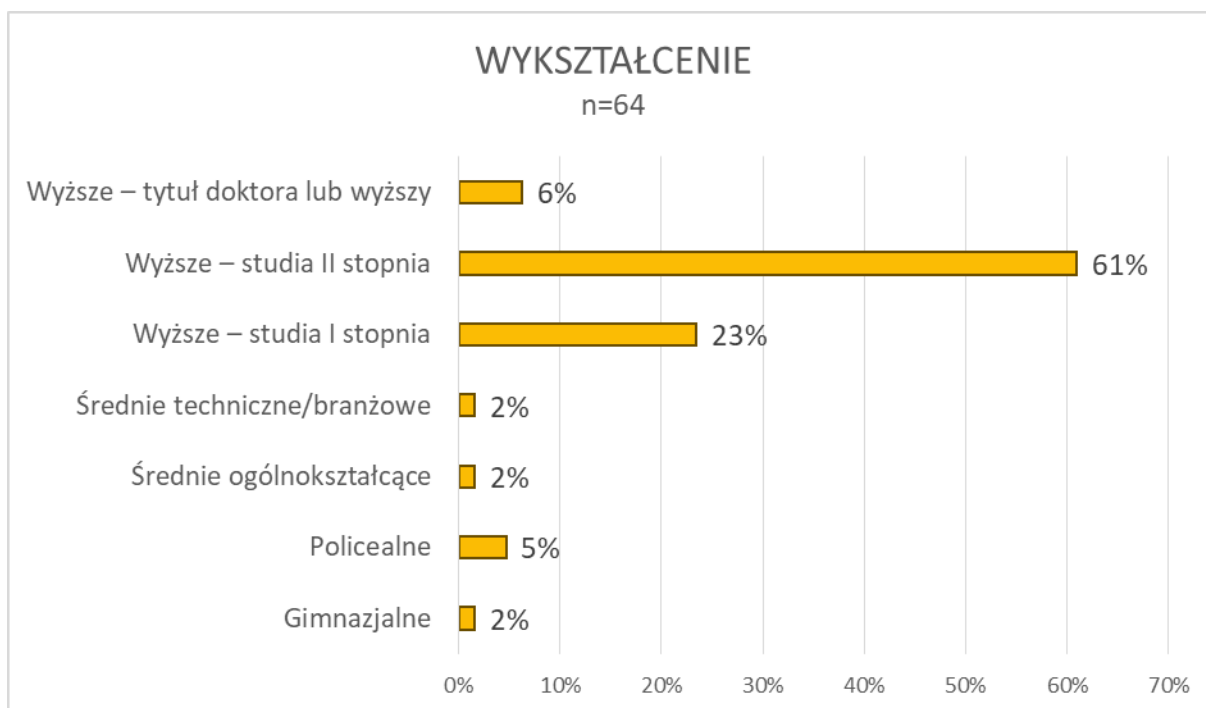
Najwięcej osób oceniło swoją sytuację materialną jako raczej dobrą (42%), mniejsza liczba uznała ją za znośną lub średnią (28%), a 23% za bardzo dobrą. Nikt nie ocenił swojej sytuacji jako bardzo złej, a jedynie 2% uznało ją za raczej złą.

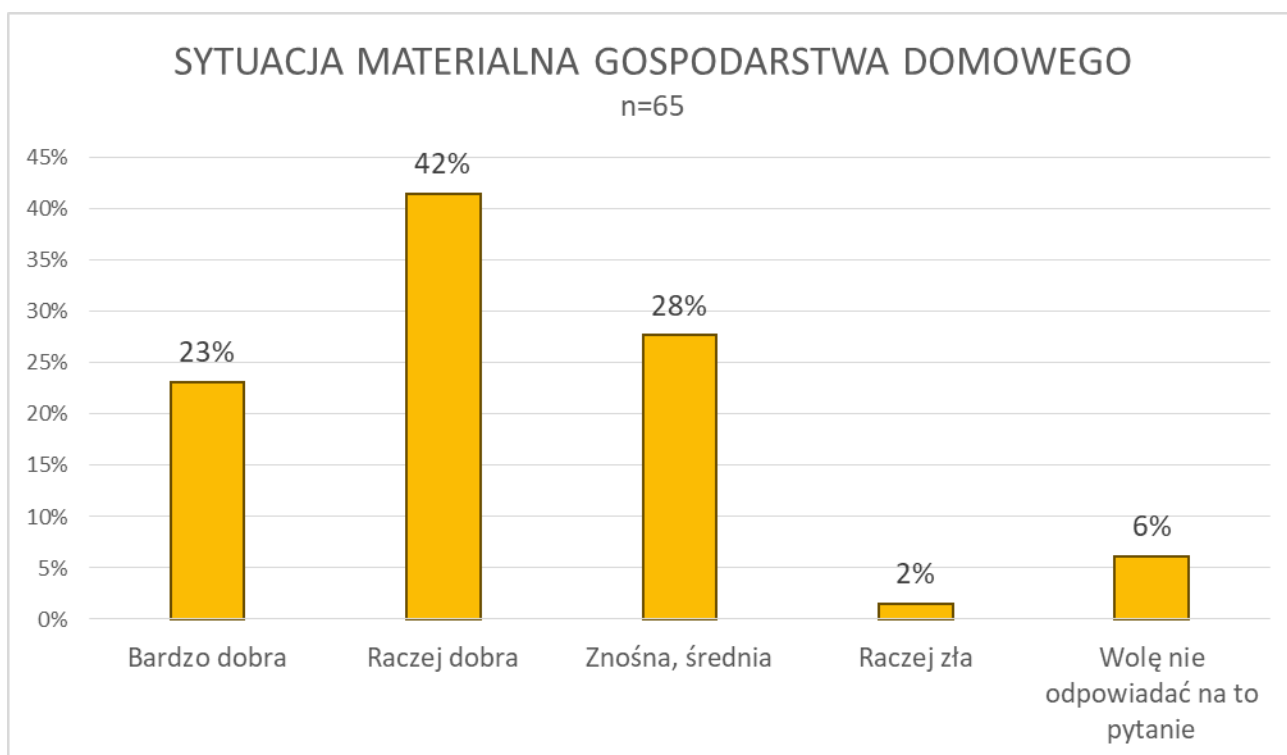
Wykres 1: Podział respondentów ze względu na płeć; n=65

Wykres 2: Podział respondentów ze względu na grupy wiekowe; n=65

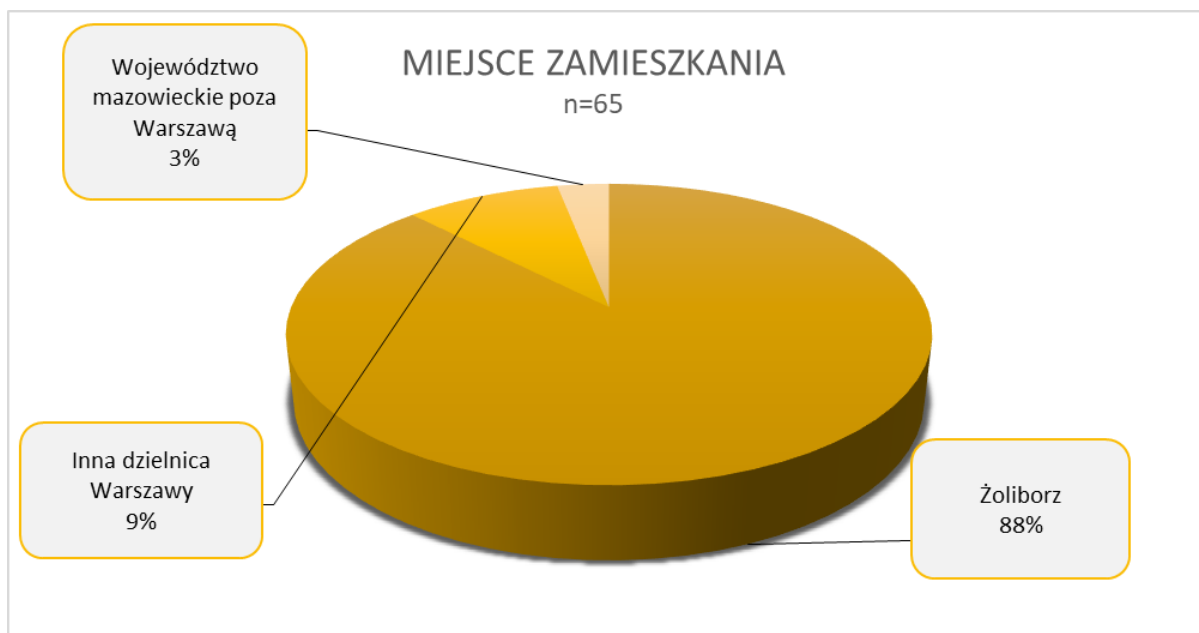
Wykres 3: Podział respondentów ze względu na poziom wykształcenia. Bez odpowiedzi „inne” (1); n=64.

Wykres 4: Podział respondentów ze względu na sytuację materialną gospodarstwa domowego; n=65

Znacząca większość ankietowanych pochodziła z Żoliborza (88%). Spośród nich 49% mieszka w rejonie „Starego Żoliborza” (obejmującego Żoliborz Centralny, Żoliborz Oficerski, Żoliborz Dziennikarski, Żoliborz Spółdzielczy, Żoliborz Urzędniczy

i Żoliborz Dolny), 14% na Marymoncie Potoku (Osiedle Potok, park Kaskada, park Kępa Potocka), a 37% na Sadach Żoliborskich (Zatrasie, Żoliborz Artystyczny, Powązki, Żoliborz Przemysłowy).

Wykres 5: Podział respondentów ze względu na miejsce zamieszkania; n=65

Wykres 6: Miejsce zamieszkania respondentów mieszkających w dzielnicy Żoliborz; n=51

Miejsce zamieszkania – Dzielnica Żoliborz	Liczba wskazań
Żoliborz	7
A) Marymont Potok:	2
• Osiedle Potok	5
B) Sady Żoliborskie:	1
• Osiedle „Sady Żoliborskie”	5

• Zatrassie	4
• Żoliborz Artystyczny	4
• Żoliborz Przemysłowy (Nowy Żoliborz)	4
C) Rejon MSI „Stary Żoliborz”:	6
• Żoliborz Centralny (okolice placu Wilsona),	7
• Żoliborz Dziennikarski	1
• Żoliborz Oficerski	5
• Żoliborz Spółdzielczy	3
• Żoliborz Urzędniczy	3
Suma	57

Tabela 1: Miejsce zamieszkania respondentów w poszczególnych rejonach Dzielnicy Żoliborz; n=57

Po przeprowadzonej analizie można określić profil typowego uczestnika ankiety. Na podstawie danych można stwierdzić, że przeciętną respondentką była kobieta w średnim wieku, z wykształceniem wyższym, mieszkająca na Żoliborzu oraz posiadająca dobrą sytuację materialną. Analiza wskazuje, że może to być istotna grupa odbiorców oferty kulturalnej ŻDK oraz grupa najbardziej zaangażowana.

Rozdział 2. Potencjał lokalny

2.1. Dzielnica Żoliborz

Żoliborz – dzielnica Warszawy położona w lewobrzeżnej części miasta. Jest jedną z 18 jednostek pomocniczych m.st. Warszawy. Jest najmniejszą pod względem powierzchni warszawską dzielnicą. Żoliborz dzieli się na 3 rejony:

- Marymont-Potok
- Sady Żoliborskie
- Stary Żoliborz

Z kolei każdy z rejonów dzieli się na mniejsze obszary.

Mapa 1: Podział Dzielnicy Żoliborz na rejony.

Z perspektywy możliwości spędzania czasu wolnego przez mieszkańców warto wspomnieć, że duża część Żoliborza to tereny zielone (250 z 830 ha powierzchni), w tym m.in.:

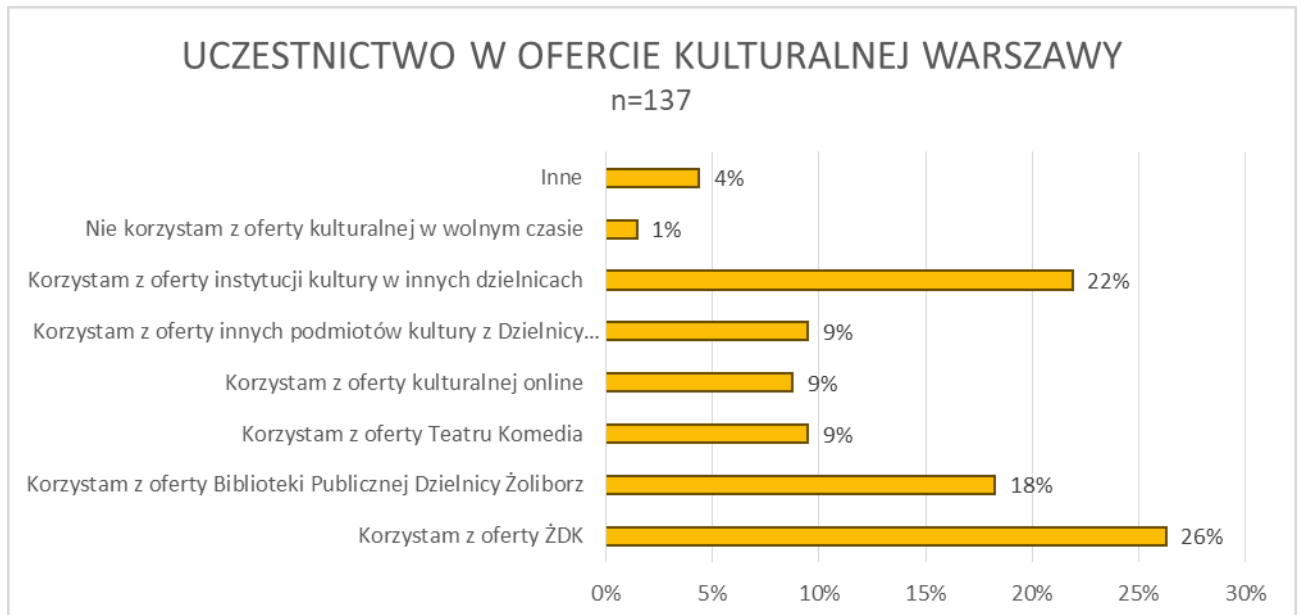
- park Kaskada
- park Kępa Potocka
- park Stefana Żeromskiego
- park im. Żołnierzy Żywiciela
- park Sady Żoliborskie
- park Fosa i Stoki Cytadeli
- park Osiedlowy Zatrasię.

Kultura

Główną instytucją kultury w dzielnicy stał się Żoliborski Dom Kultury, powstały w roku 2021. Oprócz tego w Dzielnicy Żoliborz swoje siedziby mają m.in.

- Północne Centrum Sztuki Teatr „Komedia”
- Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Żoliborz m.st. Warszawy
- Muzeum Sportu i Turystyki
- kino Wisła.

Poniższe wyniki badania ankietowego ilustrują charakter uczestnictwa mieszkańców Żoliborza w ofercie kulturalnej.

Wykres 7: Oferta kulturalna, z której respondenci korzystają w wolnym czasie; n=137

Dzielnica Warszawy	Oferta kulturalna, z której korzystają ankietowani
Bemowo	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazy filmowe • Dom Kultury • Koncerty
Białołęka	<ul style="list-style-type: none"> • Białołęcki Ośrodek Kultury
Bielany	<ul style="list-style-type: none"> • Dom Kultury • Kasprowicza 14 • Zumba • Pikniki • Przystanek Twórczość
Ochota	<ul style="list-style-type: none"> • Dom Kultury - zajęcia z gliny, • Teatry
Śródmieście	<ul style="list-style-type: none"> • MIK • Otwarty Jazdów • Kino Muranów • Teatr Polonia • Koncerty • Wystawy • Teatry • Muzeum Etnograficzne • Muzeum Marii Dąbrowskiej • Teatr Wielki • Klub Stodoła • Dom Kultury • Muzeum Warszawy • Staromiejski Dom Kultury • Teatr Studio • Filharmonia • Muzeum Narodowe • Dom spotkań z Historią • Galeria Apteka Sztuki • Zachęta • Klub SPATiF
Mokotów	<ul style="list-style-type: none"> • Koncerty • Wystawy
Praga	<ul style="list-style-type: none"> • Teatry • Narodne Divadlo • Obieg Twórczy • Pawilon Edukacyjny Kamień
Wilanów	<ul style="list-style-type: none"> • Koncerty • Przedstawienia teatralne
Wola	<ul style="list-style-type: none"> • Tango • Basen • Wolskie Centrum Kultury
Targówek	<ul style="list-style-type: none"> • Dom Kultury Zacisze – spektakle dla dzieci i zajęcia Mali Einsteini, • Dom kultury Świt – joga dla dzieci

Tabela 2: Oferta kulturalna w innych dzielnicach Warszawy, z której korzystają respondenci w czasie wolnym; n=39

2.2. ŻOLIBORSKI DOM KULTURY

Zgodnie ze statutem zakres działalności Żoliborskiego Domu Kultury obejmuje:

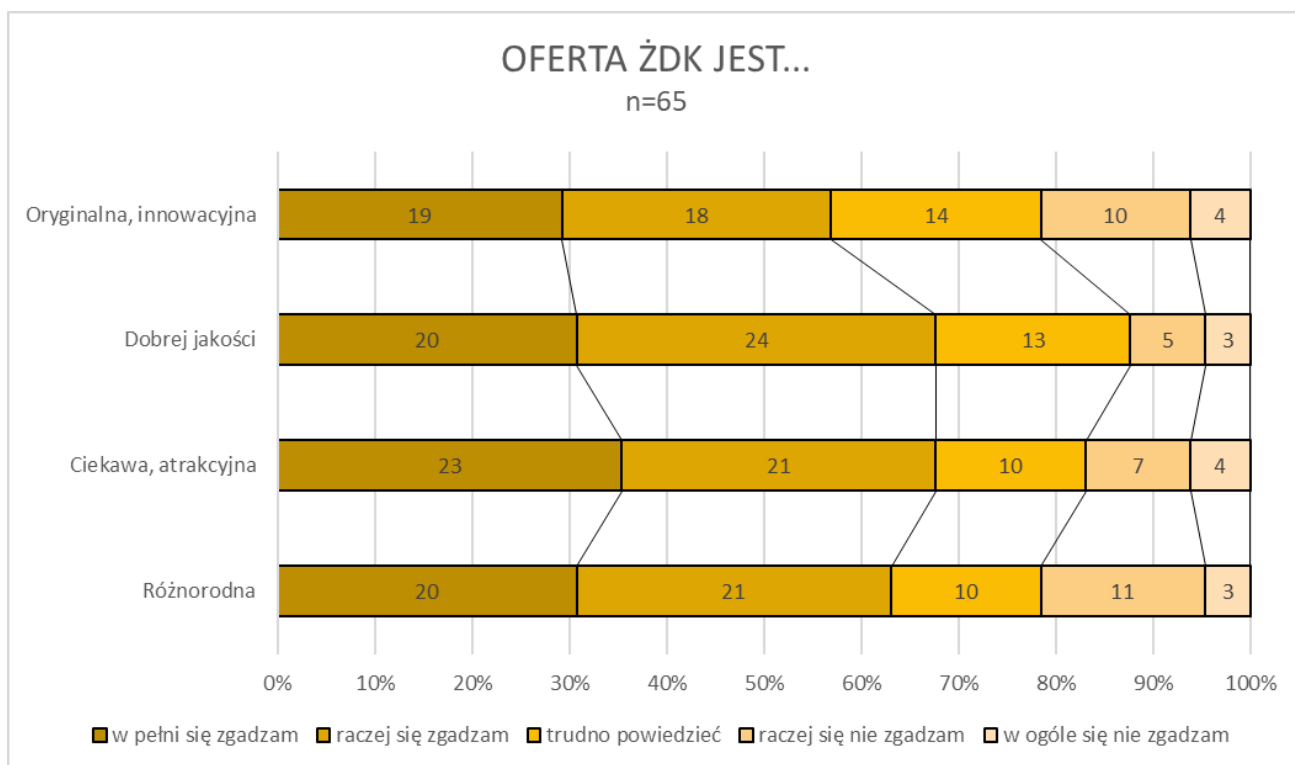
- 1) organizację życia kulturalnego odpowiadającego potrzebom i aspiracjom społeczności lokalnej oraz podnoszenie kompetencji tej społeczności w zakresie świadomego korzystania z dóbr kultury ukierunkowanego na poprawę jakości życia społecznego;
- 2) prowadzenie działalności kulturalnej w zakresie wychowania przez sztukę, edukacji artystycznej i kulturalnej, tworzenia warunków do rozwoju i promocji amatorskiego ruchu artystycznego, prezentowania twórczości profesjonalnej, upowszechniania kultury, ochrony tradycji, budowania świadomości dziedzictwa kulturowego, zainteresowania i uznania dla sztuki, osiągnięć naukowych i wynalazczości;
- 3) aktywizację i integrację społeczności lokalnej poprzez działania kulturalne oraz upowszechnianie wiedzy z uwzględnieniem różnorodności kulturowej środowiska, a także tworzenie warunków do rozwoju aktywności hobbystycznej i rekreacyjno-ruchowej;
- 4) stwarzanie możliwości rozwoju osobistego, wspieranie edukacji indywidualnej i samodzielnej;
- 5) organizowanie dostępu do form wypowiedzi kulturalnej wszystkich rodzajów sztuki; wspieranie w działaniach i programach literackich;
- 6) kształtowanie nawyków mieszkańców do aktywnego współtworzenia i odbioru różnych form spędzania czasu wolnego;
- 7) inne działania na rzecz rozwijania i zaspokajania potrzeb kulturalnych mieszkańców.

W skład ŻDK wchodzi następujące lokalizacje:

- Fort Sokolnickiego
- Centrum Lokalne Żoliborz przy ul. Rydygiera
- Miejsce Aktywności Lokalnej przy ul. Marii Kazimiery.

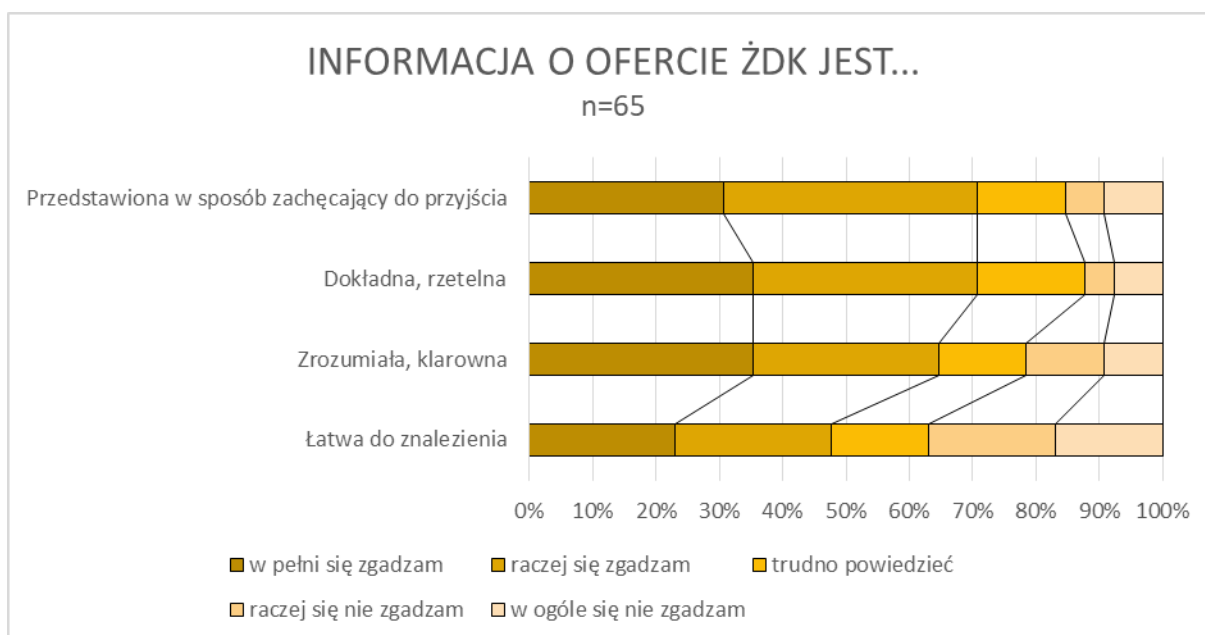
Oferta ŻDK – wyniki badania ankietowego

Odbiór oferty kulturalnej proponowanej przez ŻDK jest przeważnie pozytywny. W każdej z kategorii odpowiedzi przychylne (w pełni się zgadzam, raczej się zgadzam) przekraczały 50% wszystkich odpowiedzi. Najniżej oceniono „oryginalność i innowacyjność” oraz „różnorodność” wydarzeń i zajęć, gdzie odpowiedzi negatywne (raczej się nie zgadzam, w ogóle się nie zgadzam) wyniosły 22% w każdym.

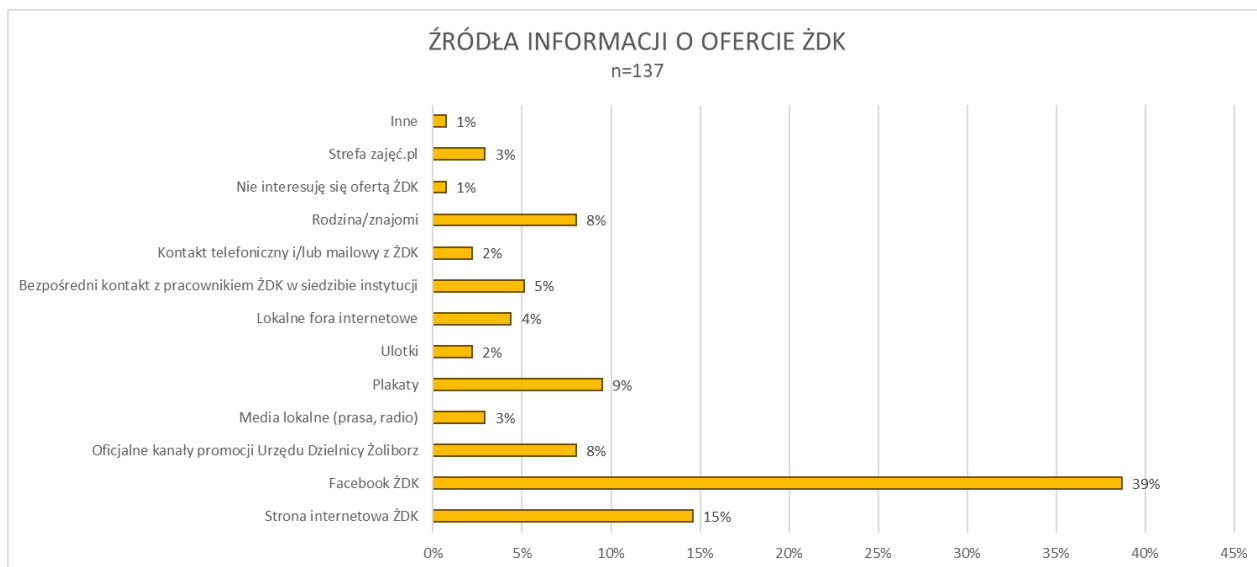
Wykres 8: Opinie na temat oferty ŻDK; n=65

Ankietowani w większości zgadzają się, że informacja o ofercie ŻDK jest przedstawiana w sposób zachęcający do uczestnictwa oraz dokładny i rzetelny. Podobnie oceniają zrozumiałość i klarowność oferty. Problemem jest jednak dostępność tych informacji. Mniej niż połowa respondentów (48% -- w pełni się zgadzam, raczej się zgadzam) uważa, że informacje o ofercie są łatwe do znalezienia, podczas gdy 37% (raczej się nie zgadzam, w ogóle się nie zgadzam) ocenia dostępność informacji negatywnie.

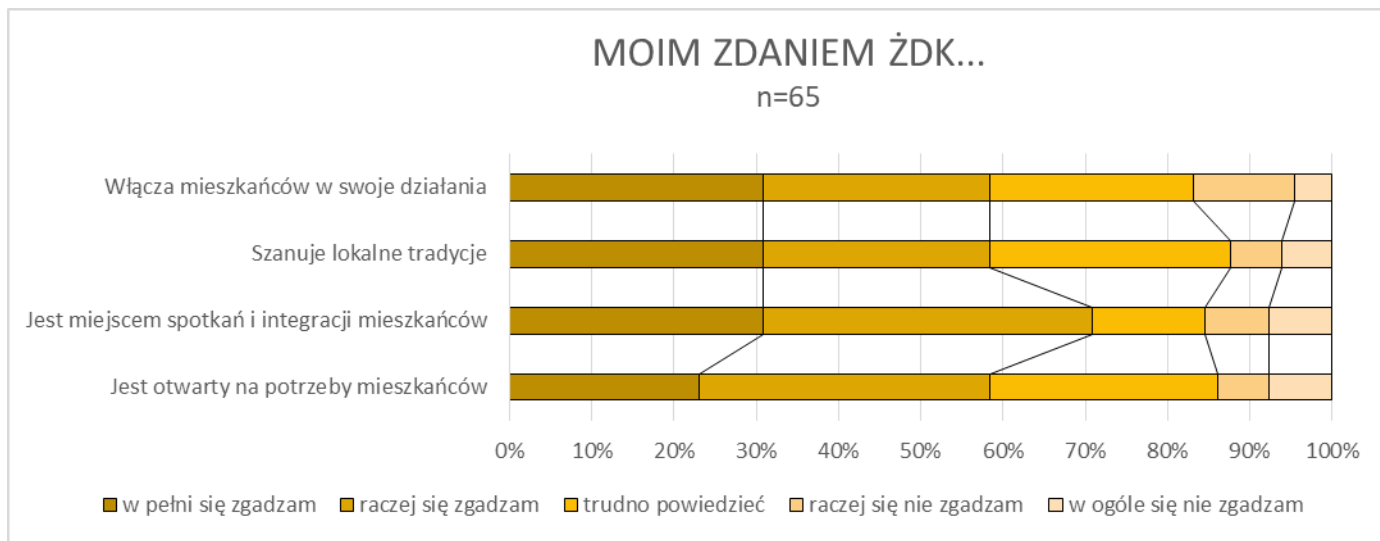
Wykres 9: Opinie na temat działań informacyjnych podejmowanych przez ŻDK; n=65

Większość badanych szuka informacji o ofercie ŻDK w Internecie, głównie na Facebooku ŻDK (39%) oraz na stronie internetowej ŻDK (15%). Mniej popularnymi źródłami są plakaty (9%), oficjalne kanały promocji Urzędu Dzielnicy Żoliborz (8%) oraz rodzina i znajomi (8%).

Wykres 10: Źródła informacji o ofercie ŻDK; n=137

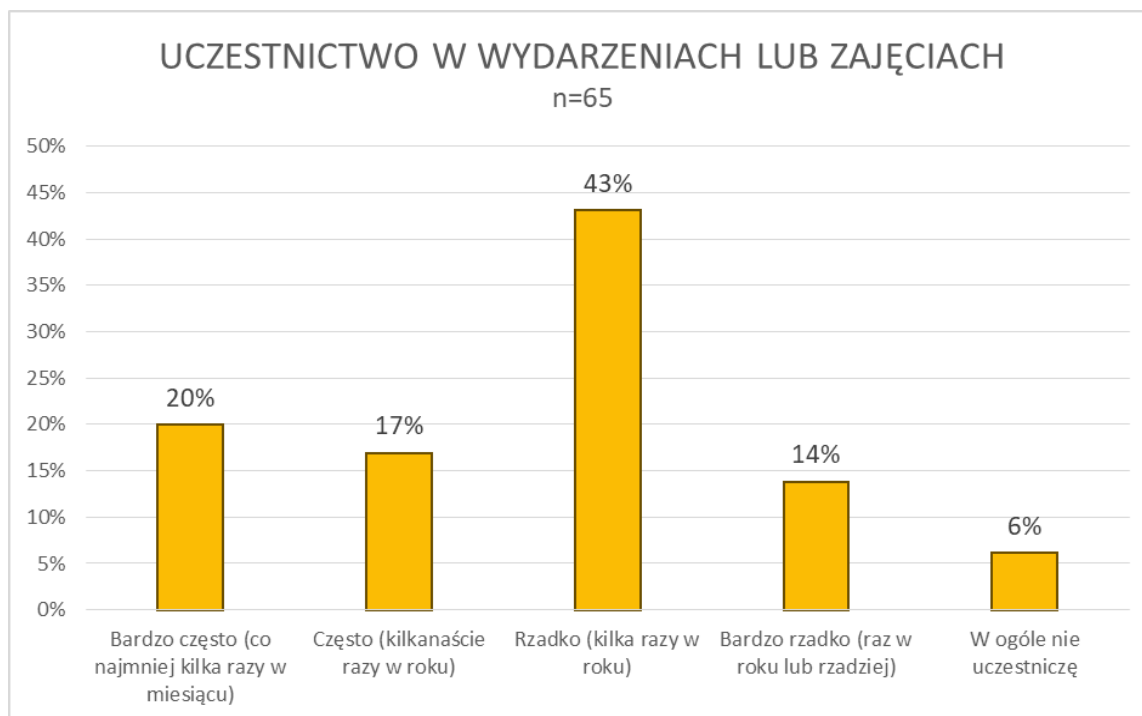
Ankietowani uważają, że ŻDK angażuje mieszkańców w swoje działania, szanuje lokalne tradycje i jest otwarty na potrzeby mieszkańców. Szczególnie pozytywnie oceniają ŻDK jako miejsce spotkań i integracji mieszkańców (71% – w pełni się zgadzam, raczej się zgadzam).

Wykres 11: Opinie na temat działalności ŻDK; n=65

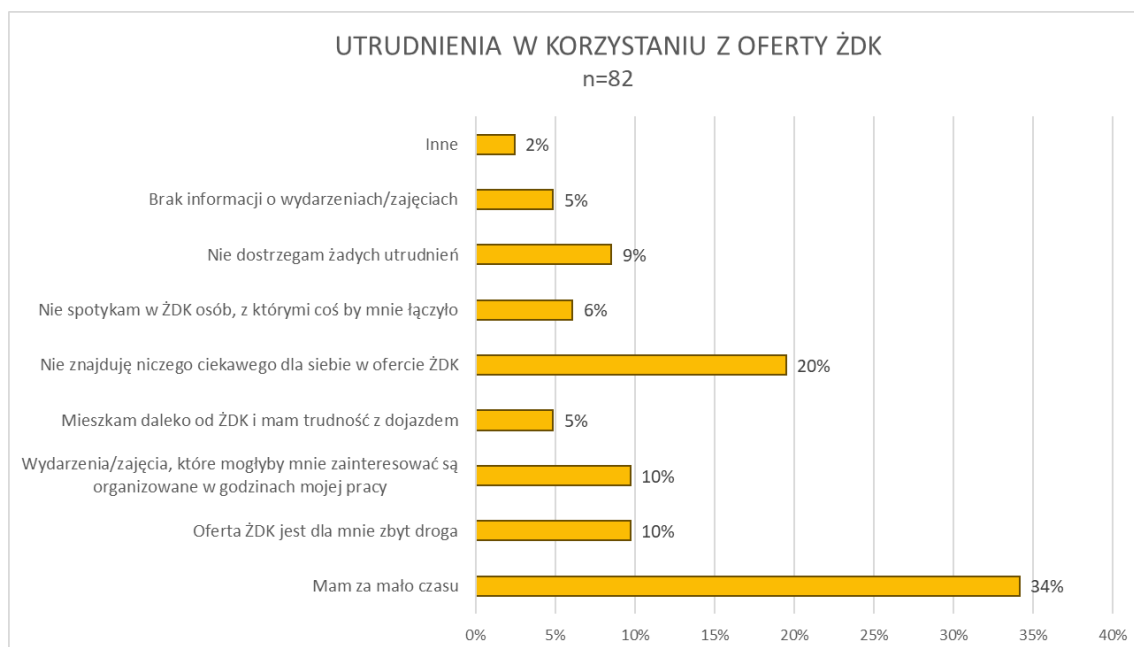
Najwięcej osób spośród ankietowanych korzysta z oferty ŻDK kilka razy w roku (43%). Osoby, które bardzo rzadko lub w ogóle nie uczestniczą w wydarzeniach czy zajęciach ŻDK, wskazywały na takie powody swojej nieobecności jak: brak czasu (5 osób), brak interesującej oferty (8 osób) oraz brak informacji o ofercie (4 osoby).

Dwa z tych powodów (brak czasu – 34% i brak interesujących wydarzeń – 20%) są najczęstszymi przeszkodami w korzystaniu z oferty (wykres 12). Odpowiedź „brak informacji o wydarzeniach/zajęciach” (5%) nie była uwzględniona w ankiecie, lecz respondenci sami zwrócili na nią uwagę, dodając ją do swoich odpowiedzi.

Wykres 12: Uczestnictwo w wydarzeniach lub zajęciach organizowanych przez ŻDK; n=65

Ankietowani najczęściej korzystają z oferty ŻDK (26%) oraz oferty kulturalnej w innych dzielnicach Warszawy (22%). Znaczna część uczestniczy w wydarzeniach organizowanych przez Bibliotekę Publiczną w Dzielnicy Żoliborz (18%). Poza Żoliborzem respondenci spędzają czas wolny w dzielnicach takich jak: Bemowo, Białołęka, Bielany, Ochota, Mokotów, Praga, Wilanów, Wola oraz Targówek. Na ich tle wyróżnia się Śródmieście, które jest najczęściej wskazywane przez badanych.

Wykres 13: Deklarowane przez respondentów utrudnienia w korzystaniu z oferty ŻDK; n=82

2.3. Oddolne inicjatywy kulturotwórcze – artyści, twórcy, pasjonaci, liderzy

W tej części przyjrzymy się natomiast temu, w jaki sposób kulturotwórczy potencjał dzielnicy definiowali sami mieszkańcy uczestniczący w działaniach badawczych. Postaramy się znaleźć odpowiedź na pytanie, jakie samodzielne inicjatywy kulturotwórcze funkcjonują w dzielnicy.

Respondenci wskazali 10 twórców i twórczyń zajmujących się kulturą na terenie Żoliborza. Najwięcej zgłoszeń otrzymał Maurycy Gomulicki (3 wskazania).

Osoby	Aktywność kulturalna	Liczba wskazań
Andrzej Wieteszka	grafik, ilustrator	1
Maurycy Gomulicki	artysta wizualny	3
Keramos	stowarzyszenie artystów ceramików	1
Żoliborski Chór Sąsiedzki	chór	1
Jan Sajdak	rzeźbiarz	2
Mirella Panek	sztuki wizualne	1
Aldona Jabłońska Klimczak	malarstwo	1
Bogdan Falicki	poeta	1
Janusz Litwiniec	śpiewanie przy gitarze	1
J.J. Orliński	kontratenor	1
Suma		14

Tabela 3: Osoby działające na polu kultury w Dzielnicy Żoliborz; n=14

Rozdział 3. Praktyki kulturowe mieszkańców

Czas wolny

Formy spędzania wolnego czasu przez ankietowanych mieszkańców można podzielić na kilka kategorii. Najbardziej popularne są aktywności kulturalno-artystyczne (68), w tym wyjścia do kina (10) i na koncerty (11). Często wybierane jest także różnorodne rękodzieło (8). Respondenci poświęcają również dużo czasu na aktywności fizyczne (58), takie jak spacer (22), ogólny sport (10) i jazda na rowerze (9). Rzadziej wolny czas spędzają w domu (45), a jeśli już tak się dzieje, to zajmują się czytaniem książek (23), oglądaniem filmów lub seriali (10) oraz słuchaniem muzyki (8).

Kulturalno-artystyczne	Sport/mobilność	Relacje	W domu	Inne
Ceramika (2)	Aqua aerobik (1)	Spędzanie czasu z rodziną (2)	Czytanie książek (23)	Ogród i działka (2)
Fotografia (4)	Basen (1)	Spotkania integracyjne (2)	Oglądanie filmów, seriali (10)	Warsztaty (4)
Grafika (1)	Chodzenie po górach (1)	Spotkanie ze znajomymi (4)	Słuchanie muzyki (8)	Zabawa z psem (2)
Granie na instrumencie (3)	Jazda konna (1)		Gotowanie (2)	
Kino (11)	Joga (4)		Gry komputerowe (1)	
Koncert (10)	Nordic walking (1)		Gry planszowe (1)	
Malowanie, rysowanie (3)	Podróże (6)			
Muzeum (3)	Rower (9)			
Opera (1)	Spacer (22)			
Rękodzieło (8)	Sport (10)			
Stand up (1)	Zdrowy kręgosłup (2)			
Szydełkowanie (3)				
Śpiew (5)				
Taniec (6)				
Teatr (4)				
Zajęcia plastyczne (3)				
68	58	8	45	8

Tabela 4: Formy spędzania wolnego czasu przez respondentów; n=188

W odpowiedziach na pytanie dotyczące braków w ofercie spędzania wolnego czasu na Żoliborzu najczęściej pojawiały się uwagi dotyczące infrastruktury i brakujących miejsc. Respondenci zwracali także uwagę na niedostatek zajęć artystycznych, sportowych oraz na braki w ofercie skierowanej do konkretnych grup odbiorców. Wśród pierwszej kategorii najczęściej wskazywano na brak zajęć ceramicznych (3), rękodzieła (2) oraz tanga (2). Ankietowani także podkreślali potrzebę tańszych lub bezpłatnych zajęć (bezpłatne zajęcia dla małych dzieci – 2 wskazania, darmowa/tańsza oferta zajęć – 3 wskazania) oraz zajęć integrujących mieszkańców (4). Jako przykład takich wydarzeń wymieniano wyprzedaże sąsiedzkie (4).

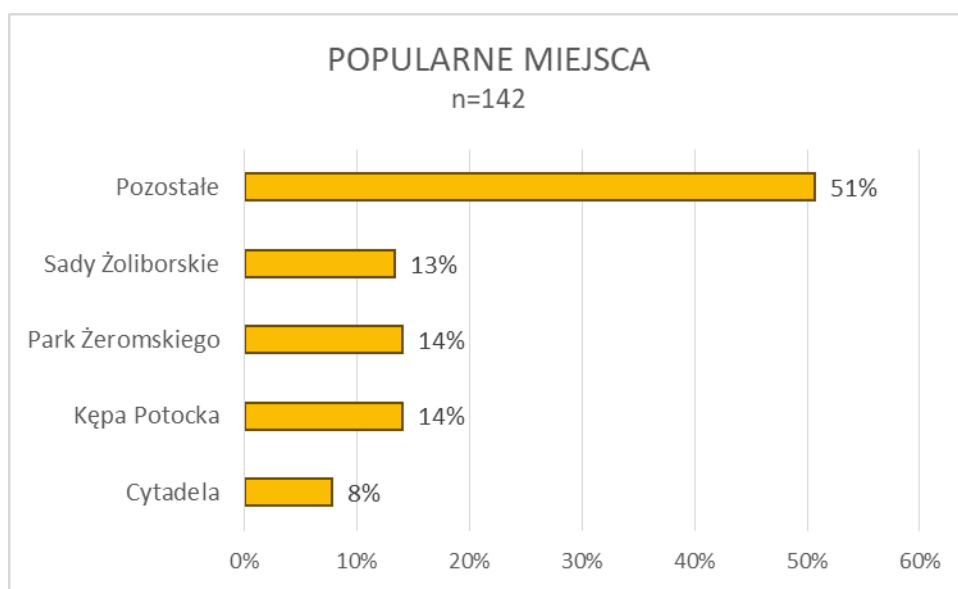
Kulturalno-artystyczne	Sport	Inne zajęcia	Inne wydarzenia
Warsztaty rękodzieła (2)	Joga (1)	Bezpłatne zajęcia dla małych dzieci (2)	Spacery historyczne (2)
Tango (2)	Wspólne nordic walking (1)	Zajęcia dla innych grup niż młode matki (1)	Wyprzedaże sąsiedzkie/garażowe/ wymiana rzeczy (4)
Zajęcia ceramiczne (3)	Grupowe bieganie/ćwiczenia dla osób starszych (1)	Warsztaty z gościem (2)	Wydarzenia/zajęcia w weekendy (1)
Zajęcia z gry na instrumencie (1)	Zajęcia z siatkówki (1)	Zajęcia dla seniorów (1)	Wydarzenia w Cytadeli (1)
Zajęcia ze stepowania (1)	Zajęcia slow jogging (1)	Zajęcia dla młodzieży - gaming, geocatching, zdjęcia telefonem w terenie (1)	Wydarzenia na Kępie Potockiej (2)
Warsztaty kreatywne dla dzieci (1)	Biegi na orientację (1)	Darmowe/tańsza oferta zajęć (3)	Wydarzenia w parku Żeromskiego (1)
Koncerty (1)	Zajęcia fitness (1)	Nauka zaawansowanego posługiwania się smartfonem, komputerem itp. (1)	Wydarzenia w bibliotekach (1)
Zajęcia teatralne dla młodzieży (1)	Zajęcia kraft maga (1)	Warsztaty kulinarne (1)	
Koncerty lokalnych artystów (1)		Zajęcia dla dzieci (2)	
Wystawy (1)		Zajęcia dla dorosłych (1)	
Spotkania z pisarzami (1)		Warsztaty nauki ogrodnictwa (1)	
Recitale (1)		Warsztaty z pierwszej pomocy (1)	
Zajęcia plastyczne (1)		Zajęcia integrujące mieszkańców (4)	
Aktywności w nurcie community arts (1)			
Potańcówki (1)			
19	8	21	12

Tabela 5: Formy spędzania wolnego czasu, których brakuje w Dzielnicy Żoliborz; n=60

Miejsca/infrastruktura	Liczba wskazań
Basen otwarty	1
Więcej zieleni w przestrzeni miejskiej	2
Galeria sztuki	2
Przewijaki zaznaczone na mapie miasta	1
Teatr	1
Basen	1
Piłkarzyki	1
Stół do ping ponga	1
Miejsce do spotkań dla mam z dziećmi	2
Klub jazzowy	1
Skate park	1
Pracownia malarska/artystyczna	1
Miejsce do spotkań dla wszystkich	3
Supermarket	1
Amfiteatr	1
Pracownia artystyczna otwarta dla mieszkańców	1
Miejsca hipsterskie	1
Tężnia solankowa	2
Targ zwykłych produktów (warzywa, owoce, lokalni dostawcy)	1
Poidelka dla zwierząt w parkach	1
Parki kieszonkowe	1
Park błotny	1
Fontanna przy Urzędzie Dzielnicy	1
Kąpielisko na Kępie Potockiej	1
Łąki kwietne	1
Suma	31

Tabela 6: Miejsca/infrastruktura, których brakuje w Dzielnicy Żoliborz; n=31

Miejsca

Wykres 14: Wybrane najpopularniejsze miejsca, w których respondenci lubią spędzać czas wolny; n=142

Respondenci wskazali 43 miejsca, gdzie lubią spędzać czas wolny. Najczęściej wymieniane były 4 miejsca, które stanowiły prawie połowę wszystkich odpowiedzi: park Żeromskiego (14%), Kępa Potocka (14%), Sady Żoliborskie (13%) oraz Cytadela (8%).

Pozostałe miejsca	Liczba wskazań
Błysk Espresso bar	1
AWF	1
Biblioteka ul. Śmiała	1
Boiska przy Szkole przy Anny German	1
CLŻ	1
Fawory	1
Fort Sokolnickiego	3
Havana restauracja	3
Kalinowe serce	1
Kino Wisła	5
Las Bielański	3
Lasek przy stadninie za Żoliborzem Artystycznym	1
MAL	4
Muzeum Historii	1
Najlepsza Księgarnia	1
OSiR Żoliborz	2
Park Fosa	3
Park Kaskada	2
Park przy Krasińskiego	1
Park Żywiciela	4
Plac Lelewela	2
Plac Niemena	1
Plac Wilsona	2
Plac Zabaw przy ŻDK	1
Plac zabaw w Parku Żeromskiego	1
Pracownia Art Club bar	1
Prochownia	6
ROD	2
Secret Life kawiarnia	1
Teatr Komedia	1
Towarzystwo Przyjaciół Warszawy Żoliborz	1
Uliczki Żoliborza	5
Winetou Winebar	1
Winny Przystanek winiarnia	1
Wybrzeże Wisły	2
Żoliborski Dom Kultury	1
Żoliborz Dziennikarski	1
Żoliborz Oficerski	1
Żoliborz Urzędniczy	1
Suma	72

Tabela 7: Pozostałe miejsca, w których respondenci lubią spędzać czas wolny; n=72

ANALIZA WYWIADÓW

Współpraca mieszkańców z Żoliborskim Domem Kultury jest dynamiczna i obejmuje szeroką gamę działań angażujących różne grupy wiekowe oraz społeczne. Oto kluczowe aspekty tej współpracy:

Różnorodność Inicjatyw

- **Grupy ogrodnicze:** mieszkańcy angażują się w prace ogrodnicze, które nie tylko poprawiają estetykę przestrzeni, ale także budują więzi sąsiedzkie. Przykładem jest zaangażowanie mieszkańców pobliskich bloków, którzy przynoszą narzędzia i pomagają w pracach ogrodowych.
- **Warsztaty rękodzielnicze:** popularnością cieszą się warsztaty szycia, w których uczestniczą zarówno młodzi ludzie, jak i starsze osoby. Dzięki temu powstają różnorodne przedmioty, takie jak zasłonki, poduszki czy torby. Te spotkania sprzyjają integracji międzypokoleniowej.
- **Wolontariat i zaangażowanie:** Żoliborski Dom Kultury przyciąga wolontariuszy nie tylko z Żoliborza, ale z całej Warszawy. Oferują oni swoją pomoc w różnych projektach, co pozwala na realizację bardziej ambitnych inicjatyw
- **Spotkania i wydarzenia:** mieszkańcy mają możliwość uczestniczenia w różnorodnych zajęciach, takich jak rysunek czy inne formy sztuki. Te spotkania są dostępne dla wszystkich, co sprzyja inkluzywności.
- **Dostępność i bliskość:** choć niektórzy uczestnicy muszą pokonywać pewne odległości, to oferta Żoliborskiego Domu Kultury przyciąga ich ze względu na otwartość i różnorodność propozycji, które odpowiadają na ich potrzeby i zainteresowania.
- **Bezpieczna przestrzeń dla młodzieży:** instytucja oferuje młodzieży przestrzeń do spotkań, zabawy i nauki, co jest szczególnie ważne dla grup wiekowych, które często czują się niedoceniane w innych częściach miasta.

Współpraca mieszkańców z Żoliborskim Domem Kultury jest przykładem skutecznego angażowania społeczności lokalnej w różnorodne inicjatywy kulturalne i społeczne, które promują integrację, rozwijają umiejętności i budują poczucie wspólnoty, jak i gdzie mieszkańcy Żoliborza spędzają swój czas wolny.

FORMY SPĘDZANIA WOLNEGO CZASU

Żoliborz oferuje wiele możliwości spędzania czasu wolnego, zarówno dla osób aktywnych fizycznie, jak i dla tych, którzy preferują bardziej spokojne formy relaksu. Wysoka aktywność społeczna i kulturalna mieszkańców sprawia, że dzielnica ta jest żywa i pełna różnych inicjatyw.

Mieszkańcy Żoliborza spędzają swój czas wolny w różnorodny sposób, angażując się w różne aktywności kulturalne, sportowe i społeczne. Oto główne formy spędzania wolnego czasu przez mieszkańców Żoliborza:

- **Aktywności fizyczne:** żoliborzanie chętnie biegają i jeżdżą na rowerach, zwłaszcza w parkach, takich jak park Żeromskiego i Kępa Potocka, latem popularne są zajęcia jogi na świeżym powietrzu w parkach (Joga na Trawie).
- **Kultura i rozrywka** – wymieniane były następujące miejsca i inicjatywy:
 - Teatr Komedia
 - Kino Wisła
 - Pokazy filmowe na świeżym powietrzu
 - Silent Disco.
- **Aktywności społeczne**
 - Ogrodnictwo Społeczne: mieszkańcy angażują się w prace ogrodnicze, co sprzyja integracji sąsiedzkiej.
 - Spotkania Sąsiedzkie: organizowane są spotkania sąsiedzkie, które pomagają w budowaniu lokalnych więzi.
- **Inne**
 - Kawiarnie i restauracje: popularne są spotkania w lokalnych kawiarniach i restauracjach, gdzie mieszkańcy mogą spędzać czas w przyjaznej atmosferze.
 - Place zabaw: rodziny z dziećmi spędzają czas na lokalnych placach zabaw.
 - Spacerzy z psami: mieszkańcy Żoliborza często spacerują z psami w parkach i na innych terenach rekreacyjnych, takich jak park Lelewela i Kępa Potocka.

WARSZTATY Z MIESZKAŃCAMI

Uczestnicy warsztatów wskazali miejsca, w których najbardziej lubią spędzać czas wolny:

- Sady Żoliborskie – miejsce spotkań, zbiory owoców
- Cytadela + fosa – miejsce spotkań, spacerzy
- Muzeum Historii Polski, Muzeum Wojska Polskiego
- Powązki – względy historyczne
- Zatrasię
- Kawiarenki
- Wybrzeże nad Wisłą.

Mieszkańcy Żoliborza najbardziej w swojej dzielnicy lubią:

- Zieleń, aleje kwiatowe, sady
- Otwartość, życzliwość mieszkańców, pomoc sąsiedzka
- Lokalność – wszędzie jest blisko, nie trzeba używać samochodu

- Architektūrę, uliczki, brak biurowców
- Ciszę, spokój, brak przytłoczenia
- Tablice historyczne.

POTRZEBY MIESZKAŃCÓW

Poszczególne grupy wskazywały potrzeby i problemy dotyczące życia w swojej dzielnicy:

- **Młodzież** – brakuje otwartego skateparku (jest na terenie OSiR-u, ale zamykany wieczorem, czyli w czasie spotkań młodzieży); wielu nastolatków mieszka w okolicach Rydygiera, gdzie nie za bardzo mają co robić (brakuje miejsc spotkań).
- **Seniorzy** – to, co mają, to wykorzystują; w wielu wydarzeniach chcieliby brać udział, bo mają czas, ale szukają oferty **bezpłatnej, lubią rutynę**, jedną stałą porę itp.; lubią ofertę typu wykład, prelekcja, pokaz slajdów, tematy historyczne (lubią się dowiadywać nowych rzeczy, podawanych w klasyczny sposób przez jakiś autorytet).
- **Dorośli** - większość imprez/zajęć jest dla dzieci lub rodzin, brakuje czegoś dla singli albo po prostu dla dorosłych. Brakuje szczególnie warsztatów i innych działań związanych z rozwijaniem przez dorosłych ich hobby.

Rozdział 4. Relacje ŻDK ze społecznością lokalną

W tym rozdziale postaramy się wskazać, kto uczestniczy, a kto nie uczestniczy w działaniach ŻDK oraz jakie mogą być przyczyny niekorzystania z jego oferty – zarówno te związane, jak i niezwiązane z samą instytucją. Spróbujemy także odpowiedzieć na pytania, jak społeczność lokalna ocenia ofertę i działania komunikacyjno-promocyjne instytucji oraz sam ŻDK.

POTENCJAŁ DZIELNICY (ZASOBY)

- Słabo zmapowane organizacje pozarządowe.
- Lokalni artyści, plastycy, malarze – są wystawy, ale trudno z tymi artystami nawiązać kontakt, jeśli chce się nawiązać współpracę, bo są rozproszeni (mówi osoba, która ma pracownię ceramiczną); rozproszone środowisko artystyczne, pojedyncze pracownie.

- Tomasz Niewczas – pracownik Zarządu Zieleni, inspektor na Żoliborzu, prowadzący fanpage Zielony Żoliborz, ma ogromną wiedzę i super się nią dzieli, odpowiednia osoba na odpowiednim miejscu; osoba rozpoznawalna na Żoliborzu.
- Stowarzyszenie Ochrony Parku Sady Żoliborskie.
- Liczne pracownie ceramiczne, w dużej mierze komercyjne, działają na zasadzie pracowni artystycznych (sprzedają swoje wyroby), oferują warsztaty.
- Inne organizacje:
 - Spacerzy na Żoliborzu
 - Miasto Jest Nasze
 - Przyjaciele Żoliborza
 - Stowarzyszenie Żoliborzan
 - Stowarzyszenie Nowy Żoliborz
 - Stowarzyszenie Sądów Żoliborskich

ODDOLNE INICJATYWY MIESZKAŃCÓW ŻOLIBORZA

Mieszkańcy Żoliborza angażują się w różnorodne oddolne inicjatywy, które wspierają lokalną społeczność i wzbogacają życie kulturalne dzielnicy. Oto kilka przykładów takich inicjatyw:

- **Grupa rękodzielnicza:** mieszkańcy organizują warsztaty rękodzielnicze, na przykład tworzenie czapeczek na słupki drogowe wokół placu Wilsona. Te inicjatywy często zaczynają się od małych, nieformalnych grup i przyciągają uczestników z różnych części miasta .
- **Wsparcie społeczne i zbiórki:** np. kawiarnia na Elbląskiej to miejsce, które zbudowało wokół siebie silną społeczność sąsiedzką. Organizuje zbiórki dla seniorów na leki oraz inicjatywę zawieszanej kawy, w ramach której osoby mogące sobie na to pozwolić fundują kawę tym, którzy w danym momencie nie mają na nią pieniędzy.
- **Ogrody społecznościowe:** mieszkańcy angażują się w tworzenie i utrzymanie ogrodów społecznościowych. Dzięki temu zyskują miejsca do spotkań, wspólnej pracy i odpoczynku na świeżym powietrzu.
- **Działania proekologiczne:** lokalni aktywiści (np. Z Zielonego Żoliborza) organizują działania mające na celu ochronę przyrody. Pomagają w pielęgnacji drzew i zieleni, samodzielnie dbając o ekologię dzielnicy.
- **Wspólnotowe spotkania i działania kulturalne:** lokalne zespoły, jak te śpiewające podczas wydarzeń na placu Wilsona, organizują regularne próby i występy, przyczyniając się do rozwoju kulturalnego życia Żoliborza.

Aktywności w plenerze	4
Darmowe zajęcia z języków obcych	1
Dożynki	1
Festiwale kulinarne	1
Garażówki	2
Integracja mieszkańców	3
Joga	1
Kino letnie z polskimi filmami	1
Kino plenerowe	5
Koncerty	4
Koncerty muzyka poważna, jazz	4
Koncerty plenerowe	1
Koncerty/pikniki sąsiedzkie	1
Mała filharmonia w szkole muzycznej	1
Miejsce na potańcówkę	3
Ogród społeczny	1
Pchli targ	2
Pracownia szycia i naprawiania ubrań	1
Przedstawienia teatralne	1
Rejs po Wiśle	1
Reaktywacja kina Tęcza	2
Sensoryka dla dzieci	1
Spacer historyczne	1
Spacer zielarskie	1
Spotkania w kinie Wisła	1
Spotkania z autorami i aktorami	1
Teatr	2
Teatr plenerowy	2
Warsztaty ceramiczne	2
Warsztaty fotograficzne	1
Warsztaty kreatywne	1
Warsztaty kulinarne	2
Warsztaty literackie	1
Warsztaty muzyczne	1
Warsztaty rękodzieła	2
Warsztaty urody i zdrowia	1
Warsztaty z pieczenia	1
Więcej muzyki niezależnej (punk, rock)	1
Wspólne sadzenie roślin	1
Wydarzenia integracyjne	1
Wydarzenia kulturalne w klubo-kawiarniach	1
Wydarzenia międzypokoleniowe	1
Wykłady o sztuce i architekturze	2
Wystawy malarskie	2
Zajęcia aktorskie	1
Zajęcia taneczne	1
Zajęcia z recyklingu	1
Zajęcia dla dzieci	3
Zajęcia dla osób w średnim wieku	1
Zajęcia plastyczne	3
Zajęcia z rzeźby/gliny dla seniorów	1
Suma	82

Tabela 8: Działania kulturalne na Żoliborzu, o których marzą respondenci. Na pomarańczowo zaznaczono najczęściej wskazywane działania; n=82

PODSUMOWANIE I REKOMENDACJE

W trakcie procesu badawczego zidentyfikowano wiele osób, podmiotów, miejsc czy zjawisk, które stanowią potencjał kulturotwórczy Dzielnicy Żoliborz. Wskazano także na szereg wyzwań, które mogą stać na drodze do rozwoju tegoż potencjału.

REKOMENDACJE DO REGULAMINU NABORU INICJATYW LOKALNYCH

Analiza materiału zgromadzonego i powstałego w trakcie działań badawczych pozwala sądzić, że warto wesprzeć w szczególności inicjatywy, które będą się charakteryzowały niżej opisanymi właściwościami.

Preferowane będą:

- Inicjatywy stwarzające okazję do bycia razem (nawiązywania nowych znajomości, np. na gruncie wspólnych zainteresowań, przebywania z innymi osobami w niezobowiązującej atmosferze itp.).
- Inicjatywy, których motywem przewodnim lub jednym z motywów będzie tożsamość Żoliborza.
- Inicjatywy realizowane w plenerze – w miejscach o istotnych walorach przyrodniczo-kulturowych, a jednocześnie popularnych wśród mieszkanek i mieszkańców Żoliborza (np. Kępa Potocka, Plaża Żoliborz, park Żeromskiego, park Sady Żoliborskie, park Fosa i Stoki Cytadeli, park Żołnierzy „Żywiciela”).
- Inicjatywy tworzone w kooperacji, zwłaszcza przez osoby i podmioty, które do tej pory nie miały okazji ze sobą współpracować.

REKOMENDACJE – CZĘŚĆ OPISOWA

Inicjatywy stwarzające okazję do bycia razem (nawiązywania nowych znajomości, przebywania z innymi osobami w niezobowiązującej atmosferze, integracji mieszkanek i mieszkańców)

Z obserwacji pracowników Żoliborskiego Domu Kultury wynika, że w przypadku wielu odbiorców kluczową motywacją do korzystania z oferty instytucji jest potrzeba przynależności. Proponowane zajęcia często okazują się tylko pretekstem do tego, by „poznać po prostu drugiego człowieka, pobyć z drugim człowiekiem”. Rzeczywiście, dominujące obecnie style życia nie sprzyjają budowaniu relacji i umacnianiu się wspólnot lokalnych (zwłaszcza w środowisku wielkomiejskim). Te obserwacje współgrają z odczuciami osób uczestniczących w badaniach, które

podkreślały potrzebę integracji mieszkanki i mieszkańców dzielnicy – w pierwszej kolejności poprzez stworzenie im okazji do bycia razem. Dlatego warto wspierać inicjatywy tego typu. Ich motywem przewodnim mogą być wspólne zainteresowania, ale też tematy lokalne, ważne dla poszczególnych mikrospołeczności.

Inicjatywy, których motywem przewodnim lub jednym z motywów będzie tożsamość Żoliborza

Osoby uczestniczące w badaniach zwracały uwagę na społeczne zróżnicowanie Żoliborza, które miałyby się ujawniać zwłaszcza pomiędzy starszymi częściami dzielnicy a nowo powstającymi osiedlami. Refleksji poddawano pojęcie „tożsamości Żoliborza”, stawiając pytania o to, czy jest ona podobnie rozumiana przez mieszkanki i mieszkańców różnych rejonów i osiedli („kim jest żoliborzanin, kim jest żoliborzanka”). W tym kontekście przypomniano, że jeszcze stosunkowo niedawno Bielany były częścią Żoliborza, zatem ich mieszkańcy, zwłaszcza starsi, też mogą się czuć żoliborzanami. Przywołano także przypadek osiedli budowanych na styku dwóch dzielnic – Woli i Żoliborza, których mieszkańcy, nawet jeśli mieszkają już w rejonie Powązek, czasem bardziej identyfikują się z sąsiednią dzielnicą. Zreferowana dyskusja ujawniła potencjał, jaki niesie w sobie kwestia tożsamości dzielnicy – wydaje się ona motywem, wokół którego można zbudować wartościowe inicjatywy.

Inicjatywy realizowane w plenerze – w miejscach o istotnych walorach przyrodniczo-kulturowych, a jednocześnie popularnych wśród mieszkanki i mieszkańców Żoliborza (np. Kępa Potocka, Plaża Żoliborz, park Żeromskiego, park Sady Żoliborskie, park Fosa i Stoki Cytadeli, park Żołnierzy „Żywiciela”)

Na mapie Żoliborza można wskazać wiele miejsc, które cieszą się zainteresowaniem lokalnej społeczności. Są wśród nich instytucje kultury, kawiarnie i restauracje, place zabaw, obiekty sportowe, ulice i place, a także tereny zieleni urządzonej i nieurządzonej, często o dużych walorach (nie tylko przyrodniczych, ale i kulturowych). Osoby badane szczególnie często wymieniały właśnie ten ostatni typ miejsc w odpowiedzi na pytanie o lokalizacje, w których mieszkanki i mieszkańcy dzielnicy chętnie spędzają czas. Z tego względu można sądzić, że inicjatywy realizowane w takich właśnie miejscach mogą liczyć na szczególne zainteresowanie potencjalnych odbiorców.

Inicjatywy tworzone w kooperacji, zwłaszcza przez osoby i podmioty, które do tej pory nie miały okazji ze sobą współpracować

Na Żoliborzu działa wielu artystów sztuk plastycznych, ale prowadzone przez nich pracownie funkcjonują mocno indywidualnie, w rozproszeniu. Zdaniem niektórych przedstawicielek i przedstawicieli tego środowiska okoliczność ta działa na jego niekorzyść, utrudniając wzajemną współpracę. Można sądzić, że taka kooperacja służyłaby przede wszystkim mieszkańcom, pozwalając artystom na stworzenie bardziej atrakcyjnej oferty dzięki połączeniu potencjałów.

Z powyższych względów warto wesprzeć inicjatywy tworzone w kooperacji, zwłaszcza przez osoby i podmioty, które do tej pory nie miały okazji ze sobą współpracować.

O Raporcie

Opracowanie: Karol Wittels, Anna Szczeblewska, Aleksandra Tomasiak

Zespół badawczy: Karol Wittels, Anna Szczeblewska, Aleksandra Tomasiak

Koncepcja badawcza: Fundacja Obserwatorium, <https://grupaobserwatorium.pl/>

Warszawa 2024